

Ängeln och den hårda lägerchefen

Berättelse

Det var år 1915. Elsa Brändström var bara 27 år gammal. Hon kom från Sverige och arbetade för Svenska Röda Korset. Eftersom Sverige inte var med i kriget fick hon resa in i Ryssland för att hjälpa krigsfångar.

En dag kom Elsa till ett läger i Sibirien. Lägre hette Stretensk. Här bodde tusentals tyska och österrikiska soldater som hade tagits till fånga. Många av dem var mycket sjuka. En farlig sjukdom, fläcktyfus, spred sig snabbt i lägre.

Det Elsa såg gjorde henne förtvivlad. De sjuka fångarna låg tätt ihop med de friska, och därför smittades fler och fler. Vattnet var smutsigt, och chefen för lägre brydde sig inte. Han låtsades inte se hur dåligt fångarna hade det.

Men Elsa gav sig inte. Hon var lugn men bestämd. Hon krävde att chefen själv skulle gå runt och se hela lägre med egna ögon. Till slut gick han med på det, och då kunde han inte längre blunda.

Sedan började Elsa förändra allt. Hon flyttade de sjuka fångarna till ett eget hus, så att de inte smittade de friska. Hon ordnade sjukrum och såg till att man hämtade rent vatten på ett bättre sätt. Hon delade också ut kläder och mat.

Långsamt vände det. Färre fångar dog, och epidemin tog slut. Det Elsa gjorde i Stretensk blev en modell. Samma sätt att arbeta använde hon sedan i andra läger i Sibirien. Soldaterna började kalla henne "Sibiriens ängel", och med enkla medel räddade hon tusentals liv.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
krigsfånge	soldat som tas till fånga i ett krig
läger	en plats där många människor hålls eller bor i enkla hus
fläcktyfus	en farlig smittsam sjukdom
sprida sig	gå vidare till fler och fler
förtvivlad	mycket ledsen och utan hopp
smitta	föra över en sjukdom till någon annan
blunda	Det är skönt att blunda och vila.
bestämd	tydlig och säker, ger sig inte
kräva	bestämt säga att något måste göras
epidemi	när många blir sjuka i samma sjukdom samtidigt
modell	ett exempel som andra följer

Läsförståelsefrågor

1. Varför fick Elsa resa in i Ryssland för att hjälpa fångarna?
 1. Hon var rysk soldat.
 2. Sverige var inte med i kriget.
 3. Hon var gift med lägerchefen.
2. Vad var det stora problemet i lägret Stretensk?
 1. Det fanns för mycket mat.
 2. En farlig sjukdom spred sig bland fångarna.
 3. Fångarna ville inte arbeta.
3. Vad gjorde chefen för lägret först?
 1. Han hjälpte fångarna direkt.
 2. Han brydde sig inte och låtsades inte se.
 3. Han ringde efter en läkare.
4. Hur fick Elsa chefen att förstå hur illa det var?
 1. Hon krävde att han själv skulle gå runt och se lägret.
 2. Hon skrev ett brev till tsaren.
 3. Hon gav honom pengar.
5. Stämmer påståendena? Svara *ja*, *nej* eller *det står inte i texten*.
 1. Elsa flyttade de sjuka till ett eget hus.
 2. Elsa var rädd och reste genast hem från Stretensk.
 3. Elsa var 30 år gammal när hon kom till lägret.
6. Varför flyttade Elsa de sjuka fångarna bort från de friska? (öppen fråga)
7. Varför tror du att soldaterna kallade Elsa för "Sibiriens ängel"? (inferens)

Facit

1. Sverige var inte med i kriget.
1. En farlig sjukdom spred sig bland fångarna.
1. Han brydde sig inte och låtsades inte se.
1. Hon krävde att han själv skulle gå runt och se lägret.
1. ja b) nej (hon stannade och förändrade allt) c) nej (texten säger att hon var 27 år)
- Exempel på svar: För att de sjuka inte skulle smitta de friska, så att färre blev sjuka och dog.
- Exempel på svar: För att hon kom som en räddare i en hopplös situation och gjorde livet mycket bättre för de sjuka fångarna.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten ger en närbild av ett dokumenterat ögonblick i Stretensk 1915 och kompletterar biografien.

Berättelsen står i preteritum; bra för att öva dåtid och bisatser med eftersom/därför att. Tema:

civilkurage – att stå emot en chef och kräva förändring. Be gärna deltagarna berätta om en gång de stått upp för något viktigt.

Diskussionsfrågor

- Elsa vågade säga emot en mäktig lägerchef. När är det viktigt att säga ifrån?
- Känner du till någon som hjälper människor som har det svårt? Berätta.
- Varför är rent vatten så viktigt för hälsan?
- **Skriv (4 meningar):** Skriv om en gång då du eller någon du känner sa ifrån eller stod upp för någon.

Källor och faktagranskning

- Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (SKBL): Elsa Brändström – <https://www.skbl.se/sv/artikel/ElsaBrandstrom>
- Wikipedia (engelska): Elsa Brändström – https://en.wikipedia.org/wiki/Elsa_Br%C3%A4ndstr%C3%B6m
- Populär Historia: Elsa Brändström – riskerade livet för krigsfångarna – <https://populärhistoria.se/krig/forsta-varldskriget/elsa-brandstrom-riskerade-livet-for-krigsfangarna>
- Världens Historia: Sibiriens ängel – <https://varldenshistoria.se/krig/forsta-varldskriget/sibiriens-angel>
- 1914-1918-Online (WW1 Encyclopedia): Brändström, Elsa – <https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/brandstrom-elsa/>

Faktagranskad i juni 2026. Elsa Brändström föddes 26 mars 1888 i Sankt Petersburg och dog 4 mars 1948 i Cambridge, Massachusetts, USA (i cancer). Hon arbetade för Svenska Röda Korset i krigsfångeläger i Sibirien 1915–1920 under första världskriget och kallades "Sibiriens ängel". Hon insjuknade i fläcktyfus 1919 och återvände till Sverige 1920. 1929 gifte hon sig med den tyske pedagogen Robert Ulich; dottern Brita föddes 1932. Familjen flyttade till USA 1934 (Ulich fick tjänst vid Harvard) för att lämna Nazityskland, och i USA hjälpte hon flyktingar undan nazismen. Osäkerhet finns kring exakt dödsorsak (anges som bröstcancer eller bencancer i olika källor) och detaljer kring hennes arrestering i Sibirien (årtal anges varierande som 1918/1920).

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.